
§12 REGLES MÍNIMES per al tractament dels reclusos¹

OBSERVACIONS PRELIMINARS

1. L'objecte de les regles següents no és descriure d'una manera detallada un sistema penitenciari model, sinó únicament establir, tot inspirant-se en conceptes generalment admesos en l'actualitat i en els elements essencials dels sistemes contemporanis més adequats, els principis i les regles d'una bona organització penitenciària i de la pràctica relativa al tractament dels reclusos.

2. És evident que, per causa de la gran varietat de condicions jurídiques, socials, econòmiques i geogràfiques que hi ha en el món, no es poden aplicar indistintament totes les regles a tot arreu i en tot temps. Tanmateix, serveixen per estimular l'esforç constant per vèncer les dificultats pràctiques que s'oposen a la seva aplicació, per tal com representen, en el seu conjunt, les condicions mínimes admeses per les Nacions Unides.

3. A més, els criteris que s'apliquen a les matèries a què es refereixen aquestes regles evolucionen constantment. No tendeixen a excloure la possibilitat d'experiències i pràctiques, sempre que aquestes s'ajustin als principis i propòsits que es desprenen del text de les regles. Amb aquest esperit l'Administració penitenciària central pot sempre autoritzar qualsevol excepció a les regles.

4.1. La primera part de les regles tracta de les que fan referència a l'administració general dels centres penitenciaris i és aplicable a totes les categories de reclusos, criminals o civils, en presó preventiva o condemnats, incloent-hi els que siguin objecte d'una mesura de reeducació ordenada pel jutge.

4.2. La segona part conté les regles que només són aplicables a les categories de reclusos a què es refereix cada secció. Tanmateix, les regles de la secció A, aplicables als reclusos condemnats, són igualment aplicables a les categories de reclusos a què es refereixen les seccions B, C i D, sempre que no siguin contradictòries amb les regles que les regeixen i a condició que siguin profitoses per a aquests reclusos.

1. Adoptades pel Primer Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent, celebrat a Ginebra l'any 1955, i aprovades pel Consell Econòmic i Social en les resolucions 663C (XXIV) de 31 de juliol de 1957 i 2076 (LXII) de 13 de maig de 1977.

5.1. Aquestes regles no són destinades a determinar l'organització dels centres per a delinqüents juvenils (centre Borstal, institucions de reeducació, etc.). Això no obstant, d'una manera general, és possible considerar que la primera part de les regles mínimes és aplicable també a aquests centres.

5.2. La categoria de reclusos juvenils ha de comprendre, en tot cas, els menors que depenen de les jurisdiccions de menors. En general els delinqüents juvenils no haurien de ser condemnats a penes de presó.

PART I

Regles d'aplicació general

Principi fonamental²

6.1. Les regles que segueixen han de ser aplicades imparcialment. Cal que no es facin diferències de tracte fonamentades en prejudicis, principalment de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o qualsevol altra opinió, d'origen nacional o social, fortuna, naixement o una altra situació qualsevol.

6.2. Contràriament, és important respectar les creences religioses i els preceptes morals del grup al qual pertany el reclus.

Registre³

7.1. En tot indret on hi hagi persones empresonades, cal portar al dia un registre empastat i foliat que indiqui per a cada reclus:

- a) la seva identitat;
- b) els motius de la seva detenció i l'autoritat competent que la va disposar;
- c) el dia i l'hora del seu ingrés i de la seva sortida.

7.2. Ningú no pot ser admès en un centre sense una ordre vàlida de presó, els detalls de la qual han de ser consignats prèviament en el registre.

Separació de categories⁴

8. Els reclusos que pertanyin a categories diverses han de ser allotjats en diferents centres, segons el seu sexe, edat, els seus antecedents, els mo-

2. Vegeu l'article 14 de la CE i els articles 3 i 54 de la LOGP. Vegeu també els Principis bàsics per al tractament de reclusos, adoptats i proclamats per l'Assemblea General de les Nacions Unides en la Resolució 45/111, de 14 de desembre de 1990.

3. Vegeu l'article 15 de la LOGP.

4. Vegeu l'article 16 de la LOGP.

tius de la seva detenció i el tractament que correspongui aplicar-los. És a dir que:

- a) els homes i les dones han de ser reclosos, fins on sigui possible, en centres diferents; en un centre en el qual es rebin homes i dones, el conjunt de locals destinats a les dones ha d'estar completament separat;
- b) els reclusos en presó preventiva han de ser separats dels que estan complint condemna;
- c) les persones empresonades per deutes i altres condemnats a alguna forma de presó per raons civils han d'estar separats dels reclosos per infracció penal;
- d) els reclusos joves han d'estar separats dels adults.

*Locals destinats als reclusos*⁵

9.1. Les cel·les o cambres destinades a l'aïllament nocturn han de ser ocupades per un sol reclus. Si per raons especials, com ara l'excés temporal de població carcerària, resulta indispensable que l'Administració penitenciària central faci excepcions a aquesta regla, cal evitar que siguin allotjats dos reclusos a cada cel·la o cambra individual.

9.2. Si s'utilitza el sistema de dormitoris, aquestes dependències han de ser ocupades per reclusos seleccionats amb cura i reconeguts com a aptes per ser allotjats en aquestes condicions. Durant la nit han de ser sotmesos a una vigilància regular adaptada al tipus de centre de què es tracti.

10. Els locals destinats als reclusos, i especialment aquells que es destinen a l'allotjament dels reclusos durant la nit, han de satisfer les exigències de la higiene, tenint en compte el clima, particularment en tot allò que fa referència al volum d'aire, superfície mínima, enllumenat, calefacció i ventilació.

11. Als locals on els reclusos hagin de viure o de treballar:

- a) les finestres han de ser prou grans perquè el reclus pugui llegir i treballar amb llum natural; i han d'estar disposades de tal manera que pugui entrar aire fresc, tant si hi ha ventilació artificial com si no n'hi ha;
- b) la llum artificial ha de ser suficient per tal que el reclus pugui llegir i treballar sense perjudici de la seva vista.

12. Les instal·lacions sanitàries han de ser adequades per tal que el reclus pugui satisfer les seves necessitats naturals al moment oportú, de manera neta i decent.

13. Les instal·lacions de bany i dutxa han de ser adequades perquè cada reclus pugui prendre un bany o una dutxa, i pugui ser requerit a fer-ho, a una temperatura adequada al clima i amb la freqüència que exigeixi la higiene general segons l'estació i la regió geogràfica; però, com a mínim, un cop a la setmana en clima temperat.

5. Vegeu els articles 13 i 19 de la LOGP.

14. Tots els locals freqüentats regularment pels reclusos s'han de mantenir en bon estat i nets.

Higiene personal⁶

15. Als reclusos, se'ls ha d'exigir higiene personal i amb aquesta finalitat han de disposar d'aigua i dels articles indispensables per a la seva salut i neteja.

16. S'han de facilitar als reclusos mitjans per tenir cura dels cabells i de la barba, per tal que es presentin d'una manera correcta i conservin el propi respecte; els homes s'han de poder afaitar amb regularitat.

Peces de vestir i llit⁷

17.1. El reclus a qui no es permeti d'usar les seves pròpies peces de vestir n'ha de rebre d'apropiades al clima i suficients per mantenir-lo en bona salut. Els vestits esmentats no han de ser de cap manera degradants ni humiliants.

17.2. Totes les peces de vestir han d'estar netes i mantingudes en bon estat. La roba interior s'ha de canviar i rentar amb la freqüència necessària per mantenir la higiene.

17.3. En circumstàncies excepcionals, quan el reclus s'allunyi del centre per a fins autoritzats, se li ha de permetre d'usar les seves pròpies peces de roba o vestits que no cridin l'atenció.

18. Quan s'autoritzi els reclusos a vestir les seves pròpies peces de vestir, s'han de prendre disposicions al moment del seu ingrés al centre, per assegurar-se que estan netes i utilitzables.

19. Cada reclus ha de disposar, en conformitat amb els usos locals o nacionals, d'un llit individual i de roba de llit individual suficient, convenientment mantinguda i canviada amb regularitat a fi d'assegurar-ne la neteja.

Alimentació⁸

20.1. Els reclusos han de rebre de l'Administració, a les hores acostumades, una alimentació de bona qualitat, ben preparada i servida, que tingui prou valor nutritiu per al manteniment de la seva salut i de les seves forces.

20.2. Els reclusos han de tenir la possibilitat de proveir-se d'aigua potable quan en necessitin.

6. Vegeu l'article 19.3 de la LOGP.

7. Vegeu l'article 20 de la LOGP.

8. Vegeu l'article 21.2 de la LOGP.

Exercicis físics⁹

21.1. El reclus que no estigui ocupat en un treball a l'aire lliure ha de disposar, si el temps ho permet, d'una hora al dia, com a mínim d'exercici físic adequat a l'aire lliure.

21.2. Els reclusos joves i d'altres, l'edat i condició física dels quals ho permetin, han de rebre durant el període reservat a l'exercici una educació física i recreativa. Per a aquesta finalitat, s'ha de posar a la seva disposició el terreny, les instal·lacions i l'equip necessari.

Serveis mèdics¹⁰

22.1. Els establiments penitenciaris han de disposar, com a mínim, dels serveis d'un metge qualificat que ha de posseir alguns coneixements psiquiàtrics. Cal organitzar els serveis mèdics en íntima vinculació amb l'administració general del servei sanitari de la comunitat o de la nació. Han de comprendre un servei psiquiàtric per al diagnòstic i, si fos necessari, per al tractament dels casos de malalties mentals.

22.2. S'ha de disposar el trasllat dels malalts l'estat dels quals requereixi atencions especials, a centres penitenciaris especialitzats o a hospitals civils. Quan el centre disposi de serveis interns d'hospital, aquests han de ser proveïts del material, de l'instrumental i dels productes farmacèutics necessaris per tal de proporcionar als reclusos malalts les cures i el tractament adequats. A més, el personal ha de posseir una preparació professional suficient.

23.1. En els centres per a dones cal que hi hagi instal·lacions especials per al tractament de les recluses embarassades, de les que acaben de donar a llum i de les convalsents. Fins on això sigui possible, s'han de prendre mesures perquè el part tingui lloc en un hospital civil. Si el nen neix al centre, no s'ha de fer constar aquest fet a la seva partida de naixement.

23.2. Quan es permeti a les mares recluses conservar el seu fill, cal prendre disposicions per tal d'organitzar una guarderia infantil, amb personal qualificat, on s'han d'estar els nens quan no siguin atesos per les seves mares.¹¹

24. El metge ha d'examinar cada reclus com més aviat millor després del seu ingrés i, ulteriorment, tan sovint com sigui necessari, en particu-

9. Vegeu els articles 131 i 174.2.d del RP.

10. Vegeu l'article 43 de la CE i els articles 36 a 40 de la LOGP. Vegeu també els Principis d'ètica mèdica aplicables a la funció del personal de salut, sobretot els metges, en la protecció de persones preses i detingudes contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants, adoptats per l'Assemblea General de les Nacions Unides en la Resolució 37/194, de 18 de desembre de 1982.

11. Vegeu l'article 38 de la LOGP.

lar per determinar l'existència d'una malaltia física o mental i, prendre, si escau, les mesures necessàries; assegurar l'aïllament dels reclusos sospitosos de patir malalties infeccioses o contagioses; assenyalar les deficiències físiques i mentals que puguin constituir un obstacle per a la readaptació i determinar la capacitat física de cada reclus per al treball.

25.1. El metge s'ha d'encarregar de vetllar per la salut física i mental dels reclusos. Ha de visitar diàriament tots els reclusos malalts, tots els que es queixin d'estar malalts i tots aquells sobre els quals es cridi la seva atenció.

25.2. El metge ha de presentar un informe al director cada cop que estimi que la salut física o mental d'un reclus hagi estat o pugi estar afectada per la prolongació, o per una modalitat qualsevol de la reclusió.

26.1. El metge ha de fer inspeccions regulars i assessorar el director respecte a:

- a) la quantitat, qualitat, preparació i distribució dels aliments;
- b) la higiene i la netedat dels centres i dels reclusos;
- c) les condicions sanitàries, la calefacció, l'enllumenat i la ventilació del centre;
- d) la qualitat i la netedat dels vestits i dels llits dels reclusos;
- c) les condicions sanitàries, la calefacció, l'enllumenat i la ventilació del centre;
- d) la qualitat i la netedat dels vestits i dels llits dels reclusos;
- e) l'observació de les regles relatives a l'educació física i esportiva quan aquesta sigui organitzada per un personal no especialitzat.

26.2. El director ha de tenir en compte els informes i consells del metge segons el que disposen les regles 25 2) i 26, i, en cas de conformitat, prendre immediatament les mesures necessàries perquè aquestes recomanacions siguin seguides. Quan no hi estigui conforme o la matèria no sigui de la seva competència, ha de transmetre immediatament a l'autoritat superior l'informe mèdic i les seves pròpies observacions.

*Disciplina i sancions*¹²

27. L'ordre i la disciplina s'han de mantenir amb fermesa, però sense imposar més restriccions de les necessàries per mantenir la seguretat i la bona organització de la vida en comú.

28.1. Cap reclus no pot fer en els serveis del centre una feina que permeti exercir una facultat disciplinària.

28.2. Tanmateix, aquesta regla no ha de ser un obstacle per al bon funcionament dels sistemes a base d'autogovern. Aquests sistemes impliquen, en efecte, que, sota fiscalització, es confiïn a reclusos agrupats per al seu

12. Vegeu els articles 41 a 44 de la LOGP.

tractament, determinades activitats o responsabilitats d'ordre social, educatiu o esportiu.

29. La llei o el reglament dictat per l'autoritat administrativa competent determina en cada cas:

- a) la conducta que constitueix una infracció disciplinària;
- b) el caràcter i la durada de les sancions disciplinàries que es puguin aplicar;
- c) quina ha de ser l'autoritat competent per pronunciar aquestes sancions.

30.1. Un reclus només pot ser sancionat conforme a les prescripcions de la llei o el reglament, sense que pugui ser-ho mai dues vegades per la mateixa infracció.¹³

30.2. Cap reclus no ha de ser sancionat sense haver estat informat de la infracció que se li atribueix i sense que se li hagi permès prèviament presentar la seva defensa. L'autoritat competent ha de procedir a un examen complet del cas.

30.3. En la mesura que sigui necessari i viable, s'ha de permetre als reclusos que presentin la seva defensa per mitjà d'un intèrpret.

31. Les penes corporals, tancament en una cel·la fosca, i també les sancions cruels, inhumanes o degradants estan completament prohibides com a sancions disciplinàries.

32.1. Les penes d'aïllament i de reducció d'aliments només s'han d'aplicar quan el metge, després d'haver examinat el reclus, hagi certificat per escrit que aquest pot suportar-les.

32.2. Això mateix és aplicable a qualsevol altra sanció que pugui perjudicar la salut física o mental del reclus. En tot cas, aquestes mesures no han de ser mai contràries al principi formulat en la regla 31, ni apartar-se'n.

32.3. El metge ha de visitar cada dia tots els reclusos que estiguin complint aquestes sancions disciplinàries i informar el director si considera necessari acabar o modificar la sanció per raons de salut física o mental.

*Mitjans de coerció*¹⁴

33. Els mitjans de coerció com ara manilles, cadenes, grillons i camises de força mai no s'han d'aplicar com a sancions. Tampoc no s'han d'emprar cadenes i grillons com a mitjans de coerció. Els altres mitjans de coerció només es poden utilitzar en els casos següents:

13. Vegeu l'article 25 de la CE. El principi jurídic *non bis in idem* no està recollit expressament en el text constitucional, la jurisprudència constitucional considera, però, que s'inclou en l'àmbit del principi de legalitat consagrat per l'article 25 de la CE.

14. Vegeu l'article 45 de la LOGP.

a) com a mesura de precaució contra una evasió durant un trasllat, sempre que siguin retirats quan comparegui el reclus davant d'una autoritat judicial o administrativa;

b) per raons mèdiques i a indicació del metge;

c) per ordre del director, si han fracassat els altres mitjans per dominar un reclus, amb l'objecte d'impedir que es faci mal ell mateix o que en faci a d'altres o que produeixi danys materials; en aquests casos, el director ha de consultar urgentment el metge, i informar l'autoritat administrativa superior.

34. El model i els mètodes d'ús autoritzats dels mitjans de coerció han de ser determinats per l'Administració penitenciària central. La seva aplicació no s'ha de prolongar més enllà del temps estrictament necessari.

Informació i dret de queixa dels reclusos¹⁵

35.1. Al moment de l'ingrés cada reclus ha de rebre una informació escrita sobre el règim dels reclusos de la categoria en la qual hagi estat inclòs, sobre les regles disciplinàries del centre i els mitjans autoritzats per informar-se i formular queixes; i qualsevol altra informació necessària per conèixer els seus drets i obligacions, que li permeti la seva adaptació a la via del centre.

35.2. Si el reclus és analfabet, se li ha de proporcionar l'esmentada informació verbalment.

36.1. Els reclusos han de tenir, cada dia feiner, l'oportunitat de presentar peticions o queixes al director del centre o al funcionari autoritzat per representar-lo.

36.2. Les peticions o queixes es poden presentar a l'inspector de presons durant la seva inspecció. El reclus pot parlar amb l'inspector o amb qualsevol altre funcionari encarregat d'inspeccionar, sense que el director o qualsevol altre membre del personal del centre hi siguin presents.

36.3. Els reclusos estan autoritzats a adreçar per la via prescrita, sense censura pel que fa al fons, però en la forma deguda, una petició o queixa a l'Administració penitenciària central, a l'autoritat judicial o a qualsevol altra autoritat competent.

36.4. Llevat del cas que una sol·licitud o queixa sigui amb evidència temerària o desproveïda de fonament, aquesta s'ha d'examinar sense demora i s'han de donar respostes al reclus com més aviat millor.

15. Vegeu els articles 49 i 50 de la LOGP.

*Contacte amb el món exterior*¹⁶

37. Els reclusos estan autoritzats a comunicar-se periòdicament, sota la vigilància pertinent, amb la seva família i amb amics de bona reputació, tant per correspondència com per mitjà de visites.

38.1. Els reclusos de nacionalitat estrangera han de gaudir de les facilitats adequades per comunicar-se amb els seus representants diplomàtics i consulars.

38.2. Els reclusos que siguin nacionals d'estats que no tinguin representació diplomàtica ni consular en el país, i també els refugiats i apàtrides, han de gaudir de les mateixes facilitats per dirigir-se al representant diplomàtic de l'estat encarregat dels seus interessos o a qualsevol autoritat nacional o internacional que tingui la missió de protegir-los.

39. Cal que els reclusos siguin informats periòdicament dels esdeveniments més importants, o bé mitjançant la lectura dels diaris, revistes o publicacions penitenciàries especials, o bé per mitjà d'emissions de ràdio, conferències o qualsevol altre mitjà similar, autoritzat o fiscalitzat per l'administració.

*Biblioteca*¹⁷

40. Cada centre ha de tenir una biblioteca per a l'ús de totes les categories de reclusos, prou proveïda de llibres instructius i recreatius. Cal instar els reclusos perquè utilitzin la biblioteca com més millor.

*Religió*¹⁸

41.1. Si el centre conté un nombre suficient de reclusos que pertanyin a una mateixa religió, s'ha de nomenar o admetre un representant autoritzat d'aquest culte. Quan el nombre de reclusos ho justifiqui, i les circumstàncies ho permetin, l'esmentat representant ha de prestar servei amb caràcter continu.

41.2. El representant autoritzat nomenat o admès conforme al paràgraf 1) ha de ser autoritzat per organitzar periòdicament serveis religiosos i efectuar, cada cop que correspongui, visites pastorals particulars als reclusos de la seva religió.

41.3. Mai no s'ha de negar a un reclus el dret a comunicar-se amb el representant autoritzat d'una religió. I, a l'inrevés quan un reclus s'oposi a ser visitat pel representant d'una religió, cal respectar absolutament la seva actitud.

16. Vegeu els articles 51 a 53 de la LOGP.

17. Vegeu l'article 57 de la LOGP.

18. Vegeu l'article 16 de la CE i 54 de la LOGP.

42. D'acord amb les possibilitats, s'ha d'autoritzar els reclusos a complir els preceptes de la seva religió, se'ls ha de permetre de participar en els serveis organitzats a l'establiment i tenir en poder seu llibres pietosos i d'instrucció religiosa de la seva confessió.

*Dipòsit d'objectes pertanyents als reclusos*¹⁹

43.1. Quan el reclus ingressa al centre, els diners, els objectes de valor, la roba i d'altres efectes que li pertanyin i que el reglament no l'autoritza a retenir, han de ser guardats en un lloc segur. Se n'ha d'establir un inventari que el reclus ha de signar. S'han de prendre les mesures necessàries per tal que els objectes esmentats es conservin en bon estat.

43.2. Els objectes i els diners que pertanyin al reclus, li han de ser retornats al moment del seu alliberament, amb excepció dels diners que se li hagi autoritzat a gastar, dels objectes que hagi tramès a l'exterior, amb l'autorització pertinent, i de les peces de roba la destrucció de les quals s'hagi estimat necessària per raons d'higiene. El reclus ha de signar el rebut dels objectes i dels diners restituïts.

43.3. Els valors i els objectes enviats als reclusos des de l'exterior del centre han de ser sotmesos a les mateixes regles.

43.4. Si el reclus porta medicines o estupefaents al moment del seu ingrés, el metge ha de decidir l'ús que calgui fer-ne.

*Notificació de defunció, malalties i trasllats*²⁰

44.1. En cas de traspàs del reclus, o de malaltia o accidents greus, o del seu trasllat a un centre per a malalts mentals, el director n'ha d'informar immediatament el cònjuge, si el reclus és casat, o el parent més proper i, en tot cas, qualsevol altra persona designada prèviament pel reclus.

44.2. El reclus ha de ser informat immediatament de la defunció o de la malaltia greu d'un parent pròxim. En cas de malaltia greu de l'esmentada persona, cal autoritzar-lo, quan les circumstàncies ho permetin, per tal que vagi al capçal del llit del malalt, sol o amb custòdia.

44.3. Els reclusos tenen dret a comunicar immediatament a la seva família la seva reclusió o el seu trasllat a un altre centre.

*Trasllat de reclusos*²¹

45.1. Quan els reclusos són conduïts a un centre o traslladats a un altre, cal tractar d'exposar-los al públic el mínim possible i s'han de prendre

19. Vegeu l'article 17.4 de la LOGP i els articles 51 i 322 del RP.

20. Vegeu l'article 52 de la LOGP.

21. Vegeu l'article 18 de la LOGP.

disposicions per protegir-los dels insults, de la curiositat del públic i per impedir tota mena de publicitat.

45.2. Cal prohibir el transport dels reclusos en males condicions de ventilació o de llum i per qualsevol mitjà que els imposi un sofriment físic.

45.3. El trasllat dels reclusos s'ha de fer a compte de l'Administració i en condicions iguals per a tots.

*Personal penitenciari*²²

46.1. L'Administració penitenciària ha d'escollir amb cura el personal de tots els graus, ja que de la integritat, humanitat, aptitud personal i capacitat professional d'aquest personal ha de dependre la bona direcció dels centres penitenciaris.

46.2. L'Administració penitenciària s'ha d'esforçar constantment per desvetllar i mantenir en l'esperit del personal i en l'opinió pública, la convicció que la funció penitenciària constitueix un servei social de gran importància i, amb aquesta finalitat, ha d'utilitzar tots els mitjans apropiats per il·lustrar el públic.

46.3. Per aconseguir les fites esmentades cal que els membres del personal treballin exclusivament com a funcionaris penitenciaris professionals, que tinguin la condició d'empleats públics i, per tant, la seguretat que l'estabilitat en el seu lloc de treball depèn únicament de la seva bona conducta, de l'eficàcia del seu treball i de la seva aptitud física. La remuneració del personal ha de ser adequada perquè permeti obtenir i conservar els serveis d'homes i dones capaços. Cal determinar els avantatges de la carrera i les condicions del servei tenint en compte el caràcter penós de les seves funcions.

47.1. El personal ha de posseir un nivell intel·lectual suficient.

47.2. Ha de seguir, abans d'entrar en el servei, un curs de formació general i especial i passar satisfactòriament proves teòriques i pràctiques.

47.3. Després de la seva entrada en el servei i al llarg de la seva carrera ha de mantenir i millorar els seus coneixements i la seva capacitat professional, tot seguint cursos de perfeccionament que s'han d'organitzar periòdicament.

48. Tots els membres del personal s'han de comportar i complir les seves funcions en tota circumstància, de manera que el seu exemple inspiri respecte i exerceixi una influència beneficiosa en els reclusos.

49.1. Tant com sigui possible, cal afegir al personal un nombre suficient d'especialistes, com ara psiquiatres, psicòlegs, treballadors socials, mestres i instructors tècnics.

22. Vegeu els articles 79 i 80 de la LOGP. També, la Resolució 66 (26) de 30 d'abril de 1996 del Consell d'Europa, sobre estatut, reclutament i formació del personal penitenciari. També, el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei, adoptat per l'Assemblea General en la Resolució 34/169, de 17 de desembre de 1979.

49.2. Els serveis dels treballadors socials, mestres i instructors tècnics han de ser mantinguts permanentment, sense que això exclogui els serveis d'auxiliars a temps limitat o voluntaris.

50.1. El director del centre ha de ser prou qualificat per a la seva funció pel seu caràcter, la seva capacitat administrativa, una formació adient i per la seva experiència en la matèria.

50.2. Ha de consagrar tot el seu temps a la seva funció oficial, que no pot ser desenvolupada com una cosa circumscrita a un horari determinat.

50.3. Ha de residir al centre o en la immediata rodalia.

50.4. Quan dos o més centres estiguin sota l'autoritat d'un sol director, aquest els ha de visitar sovint. Cada un d'aquests centres ha de ser dirigit per un funcionari resident responsable.

51.1. El director, el subdirector i la majoria del personal del centre han de parlar la llengua de la majoria dels reclusos o una llengua que sigui entesa per la majoria d'ells.

51.2. S'ha de recórrer als serveis d'un intèrpret cada vegada que calgui.

52.1. En els centres la importància dels quals exigeixi el servei continu d'un o de diversos metges, com a mínim un d'ells ha de residir en el centre o en la immediata rodalia.

52.2. En els altres centres, el metge ha de visitar diàriament els presos i viure prou a prop del centre a fi que pugui acudir-hi sense dilació cada cop que es presenti un cas urgent.

53.1. En els centres mixtos, la secció de dones ha d'estar sota la direcció d'una funcionària femenina responsable, que ha de guardar totes les claus de l'esmentada secció del centre.

53.2. Cap funcionari del sexe masculí no pot penetrar en la secció femenina sense anar acompanyat d'un membre femení del personal.

53.3. La vigilància de les recluses ha de ser exercida exclusivament per funcionàries femenines. Tanmateix, això no exclou que funcionaris del sexe masculí, especialment els metges i personal d'ensenyament, compleixin les seves funcions professionals en centres o seccions reservats per a dones.

54.1. Els funcionaris dels centres no han de recórrer a la força en les seves relacions amb els reclusos, excepte en cas de legítima defensa, de temptativa d'evasió o de resistència per la força o per inèrcia física, a una ordre fonamentada en la llei o en els reglaments. Els funcionaris que recorrin a la força s'han de limitar a emprar-la en la mesura estrictament necessària i han d'informar immediatament el director del centre sobre l'incident.

54.2. Els funcionaris penitenciaris han de rebre un entrenament físic especial que els permeti dominar els reclusos violents.

54.3. Exceptuant circumstàncies especials, els agents que compleixen un servei en contacte directe amb els presos no han d'anar armats. D'altra

banda, no s'ha de confiar mai una arma a un membre del personal sense que aquest hagi estat abans ensinistrat en el seu maneig.²³

*Inspecció*²⁴

55. Inspectors qualificats i experimentats, designats per una autoritat competent, han d'inspeccionar regularment els centres i els serveis penitenciaris. Han de vetllar, en particular, perquè aquests centres siguin administrats conforme a les lleis i els reglaments en vigor i amb la finalitat d'aconseguir els objectius dels serveis penitenciaris i correccionals.

PART II

Regles aplicables a categories especials

A. *Condemnats*

*Principis rectors*²⁵

56. Els principis rectors que són enumerats a continuació tenen per objecte definir l'esperit d'acord amb el qual cal administrar els sistemes penitenciaris i els objectius cap als quals han de tendir, conforme a la declaració feta en l'observació preliminar 1 d'aquest text.

57. La presó i les altres mesures que tenen per efecte la separació del delinqüent del món exterior són aflictives pel fet mateix que priven l'individu del seu dret a disposar lliurement de la seva persona en desposseir-lo de la seva llibertat. Per tant, llevat de les mesures de separació justificades o del manteniment de la disciplina, el sistema penitenciari no ha d'agreuja els sofriments inherents a aquesta situació.

58. El fi i la justificació de les penes i mesures privatives de la llibertat són, en definitiva, protegir la societat contra el crim. Aquesta fita només es pot abastar si s'aprofita el període de privació de llibertat per aconseguir, tant com sigui possible, que el delinqüent un cop alliberat no solament vulgui respectar la llei i proveir les seves necessitats, sinó també que sigui capaç de fer-ho.

59. Per aconseguir aquest propòsit, el règim penitenciari ha d'emprar, tot tractant d'aplicar-los de conformitat amb les necessitats del tractament

23. Vegeu l'article 45.4 de la LOGP.

24. Pel que fa a l'Administració penitenciària dependent de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, vegeu els articles 11 i 13 del Decret 106/1995, de 7 de març, de reestructuració de la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació del Departament de Justícia (DOGC núm. 2038, de 12.04.1995).

25. Vegeu l'article 25.2 de la CE i els articles 1 a 3 de la LOGP.

individual dels delinqüents, tots els mitjans guaridors, educatius, morals, espirituals, i d'altra mena i totes les formes d'assistència de què pugui disposar.²⁶

60.1. El règim del centre ha de tractar de reduir les diferències que hi pugui haver entre la vida a la presó i la vida lliure per tot el que aquelles puguin contribuir a afeblir el sentit de responsabilitat del reclus o el respecte a la dignitat de la seva persona.

60.2. És convenient que, abans de l'acabament de l'execució d'una pena o d'una mesura, siguin adoptats els mitjans necessaris per assegurar al reclus un retorn progressiu a la vida en societat. Aquest propòsit es pot assolir, segons els casos, amb un règim de preparació per a l'alliberament, organitzat dintre del centre mateix o en una altra institució apropiada, o mitjançant un alliberament condicional, sota una vigilància que cal no confiar a la policia, sinó que ha de comprendre una assistència social eficaç.

61. En el tractament no cal recalcar el fet de l'exclusió dels reclusos de la societat, sinó, al contrari, el fet que continuen formant-ne part. Amb aquest fi cal recórrer, si això és possible, a la cooperació d'organismes de la comunitat que ajudin el personal del centre en la seva tasca de rehabilitació social dels reclusos. Cada centre penitenciari ha de comptar amb la col·laboració de treballadors socials encarregats de mantenir i millorar les relacions del reclus amb la seva família i amb els organismes socials que li puguin ser útils. Cal fer també gestions a fi de protegir, quan això sigui compatible amb la llei i la pena que s'imposi, els drets relatius als interessos civils, als beneficis dels drets de la seguretat social i a d'altres avantatges socials dels reclusos.²⁷

62. Els serveis mèdics dels centres s'han d'esforçar a descobrir i han de tractar totes les deficiències o malalties físiques o mentals que constitueixen un obstacle per a la readaptació del reclus. Per tal d'assolir aquesta finalitat cal aplicar qualsevol tractament mèdic, quirúrgic i psiquiàtric que es jutgi necessari.

63.1. Aquests principis exigeixen la individualització del tractament que, per la seva banda, requereix un sistema flexible de classificació dels reclusos en grups. Per tant, convé que els grups siguin distribuïts en centres diferents on cada grup pugui rebre el tractament necessari.

63.2. Aquests centres no han d'adoptar les mateixes mesures de seguretat pel que fa a tots els grups. Convé establir diversos graus de seguretat segons la que sigui necessària per a cada una dels diferents grups. Els centres oberts en els quals no hi ha mitjans de seguretat física contra l'evasió, i en els quals es confia en l'autodisciplina dels reclusos, proporcionen,

26 Vegeu els articles 59 a 72 de la LOGP.

27. Vegeu l'article 3 i 227 a 229 del RP.

per aquest fet mateix, a reclusos escollits amb cura, les condicions més favorables per a la seva readaptació.

63.3. Convé evitar que, en els centres tancats, el nombre de reclusos sigui tan elevat que arribi a constituir un obstacle per a la individualització del tractament. En alguns països s'estima que, en els centres esmentats, el nombre de reclusos no ha de sobrepassar els cinc-cents. En els centres oberts, el nombre de reclusos ha de ser com més reduït millor.

63.4. D'altra banda, tampoc no convé mantenir centres que resultin massa petits per poder-hi organitzar un règim apropiat.

64. El deure de la societat no acaba amb l'alliberament del reclus. Caldria disposar, consegüentment, dels serveis d'organismes governamentals o privats capaços de donar al reclus en llibertat un ajut postpenitenciari que tendeixi a fer minvar els prejudicis envers ell i que li permeti readaptar-se a la comunitat.²⁸

*Tractament*²⁹

65. El tractament dels condemnats a una pena o mesura privativa de llibertat ha de tenir com a objecte, mentre que la durada de la pena així ho permeti, el fet d'inculcar-los la voluntat de viure segons la llei, mantenir-se amb el producte del seu treball, i crear en ells l'aptitud per fer-ho. L'esmentat tractament ha d'estar encaminat a fomentar en ells el respecte d'ells mateixos i a desenvolupar el sentit de responsabilitat.

66.1. Per tal d'aconseguir aquest fi, cal recórrer, en particular, a l'assistència religiosa, en aquells països on això sigui possible, a la instrucció, a l'orientació i la formació professionals, als mètodes d'assistència social individual, a l'assessorament sobre l'ocupació, al desenvolupament físic i a l'educació de caràcter moral, de conformitat amb les necessitats individuals de cada reclus. Cal tenir en compte el seu passat social i criminal, la seva capacitat i aptituds físiques i mentals, les seves disposicions personals, la durada de la seva condemna i les perspectives després del seu alliberament.

66.2. Respecte a cada reclus condemnat a una pena o mesura d'una certa durada que ingressi al centre, cal trametre al director, com més aviat millor, un informe complet relatiu als aspectes esmentats pel paràgraf anterior. Ha d'acompanyar aquest informe el d'un metge, si és possible especialitzat en psiquiatria, sobre l'estat físic i mental del reclus.

66.3. Els informes i altres documents pertinents han de formar un expedient individual. Aquests expedients s'han de tenir al dia i s'han de classificar de manera que el personal responsable els pugui consultar sempre que calgui.

28. Vegeu els articles 73 a 75 de la LOGP.

29. Vegeu els articles 59 a 72 de la LOGP.

*Classificació i individualització*³⁰

67. Les finalitats de la classificació han de ser:

- a) separar els reclusos que, pel seu passat criminal o la seva mala disposició, exercirien una influència nociva sobre els companys de presó;
- b) repartir els reclusos en grups, a fi de facilitar el tractament encaminat a la seva readaptació social.

68. S'ha de disposar, si és possible, de centres separats o de seccions separades dintre dels centres per als diferents grups de reclusos.

69. Tan aviat com ingressi en un centre un condemnat a una pena o mesura d'una certa durada, i després d'un estudi de la seva personalitat, s'ha d'establir un programa de tractament individual, tenint en compte les dades obtingudes sobre les seves necessitats individuals, la seva capacitat i les seves inclinacions.

*Privilegis*³¹

70. A cada centre s'ha d'instituir un sistema de privilegis adaptats als diferents grups de reclusos i als diferents mètodes de tractament, a fi d'encoratjar la bona conducta, desenvolupar el sentit de la responsabilitat i promoure l'interès i la cooperació dels reclusos en allò que fa referència al seu tractament.

*Treball*³²

71.1. El treball penitenciari no ha de tenir caràcter aflictiu.

71.2. Tots els condemnats han de ser sotmesos a l'obligació de treballar tenint en compte la seva aptitud física i mental, segons que ho determini el metge.

71.3. S'ha de proporcionar als reclusos un treball productiu, suficient per ocupar-los el temps de durada normal d'una jornada de treball.

71.4. Tant com sigui possible, aquest treball ha de contribuir, per la seva naturalesa, a mantenir o a augmentar la capacitat del reclus per guanyar-se honradament la vida després del seu alliberament.

71.5. S'ha de donar formació professional en algun ofici als reclusos que estiguin en condicions d'aprofitar-la, particularment els joves.

71.6. Dintre dels límits compatibles amb una selecció professional racional i amb les exigències de l'administració i la disciplina penitenciària, els reclusos poden escollir la mena de treball que desitgin realitzar.

30. Vegeu els articles 72 de la LOGP i 100 a 109 del RP.

31. Vegeu l'article 46 de la LOGP.

32. Vegeu els articles 25.2 i 35 i els articles 26 a 35 de la LOGP.

72.1. Cal que l'organització i els mètodes de treball penitenciari s'assemblin com més millor als que s'apliquen en un treball semblant fora del centre a fi de preparar els reclusos per a les condicions normals del treball lliure.

72.2. Tanmateix, l'interès dels reclusos i de la seva formació professional no han de quedar subordinats al desig d'aconseguir beneficis pecuniaris d'una indústria penitenciària.

73.1. Les indústries i les granges penitenciàries han de ser preferentment dirigides per l'administració i no per contractistes privats.

73.2. Els reclusos que treballin en una feina no fiscalitzada per l'administració han d'estar sempre sota la vigilància del personal penitenciari. Llevat del cas que el treball es faci per a d'altres dependències del govern, les persones per a qui es faci han de pagar a l'administració el salari normal exigible per l'esmentat treball, tenint en compte el rendiment del reclus.

74.1. En els centres penitenciaris s'han de prendre les mateixes precaucions prescrites per protegir la seguretat i la salut dels treballadors lliures.

74.2. S'han de prendre disposicions per indemnitzar els reclusos pels accidents de treball i malalties professionals, en condicions similars a les que la llei disposa per als treballadors lliures.

75.1. La llei o un reglament administratiu ha de fixar el nombre màxim d'hores de treball per als reclusos per dia i per setmana, tenint en compte els reglaments o els usos locals seguits pel que fa a l'ocupació dels treballadors lliures.

75.2. Les hores així fixades han de deixar un dia de descans per setmana i temps per a la instrucció i altres activitats establertes per al tractament i readaptació del reclus.

76.1. El treball dels reclusos ha de ser remunerat d'una manera equitativa.

76.2. El reglament ha de permetre als reclusos que utilitzin, com a mínim, una part de la seva remuneració per adquirir objectes destinats al seu ús personal i que n'enviïn un altra part a la seva família.

76.3. Cal, igualment, que el reglament estableixi que l'administració reservi una part de la remuneració a fi de constituir un fons que ha de ser lliurat al reclus en el moment de ser posat en llibertat.

*Instrucció i esbarjo*³³

77.1. S'han de prendre disposicions per millorar la instrucció de tots els reclusos capaços d'aprofitar-la, incloent-hi la instrucció religiosa en els països on això sigui possible. La instrucció dels analfabets i la dels reclus-

33. Vegeu l'article 27 de la CE i els articles 55 a 58 de la LOGP.

sos joves ha de ser obligatòria i l'administració hi ha de posar una cura especial.

77.2. La instrucció dels reclusos ha de ser coordinada, si és possible, amb el sistema d'instrucció pública a fi que, quan siguin posats en llibertat, puguin continuar sense dificultat la seva preparació.

78. Per al benestar físic i mental dels reclusos cal organitzar activitats recreatives i culturals a tots els centres.

*Relacions socials, ajuda postpenitenciària*³⁴

79. Cal vetllar particularment pel manteniment i el millorament de les relacions entre el reclús i la seva família quan aquestes siguin convenients per a totes dues bandes.

80. Cal tenir en compte, des del principi del compliment de la condemna, l'esdevenidor del reclús després del seu alliberament. Cal encoratjar el reclús a mantenir o establir relacions amb persones o organismes externs que puguin afavorir els interessos de la seva família i també la seva pròpia readaptació social.

81.1. Els serveis i organismes, oficials o no, que ajuden els reclusos posats en llibertat a reintegrar-se a la societat, han de proporcionar als alliberats, en la mesura que sigui possible, els documents i papers d'identitat necessaris, allotjament, vestits adients i apropiats per al clima i l'estació, i també els mitjans necessaris per tal que arribin a la seva destinació i puguin subsistir durant el període que segueixi immediatament el seu alliberament.

81.2. Els representants acreditats d'aquests organismes han de tenir tot l'accés necessari als centres i poder visitar els reclusos. Han de ser consultats en matèria de projectes de readaptació per a cada reclús des del moment en què aquest hagi ingressat al centre.

81.3. Convé centralitzar o coordinar tant com sigui possible l'activitat dels esmentats organismes, a fi d'assegurar la millor utilització de les seves activitats.

*B. Reclusos alienats i malalts mentals*³⁵

82.1. Els alienats no han de ser reclusos en presons. S'han de prendre disposicions per traslladar-los com més aviat millor a centres per a malalts mentals.

82.2. Els reclusos que pateixin altres malalties o anormalitats mentals han de ser observats i tractats en institucions especialitzades dirigides per metges.

34. Vegeu els articles 73 a 75 de la LOGP i els articles 227 a 229 del RP.

35. Vegeu els articles 6, 20, 95 a 108 del CP; l'article 11 de la LOGP i els articles 183 a 191 i 219.4 del RP.

82.3. Durant el temps que romanguin a la presó, els reclusos esmentats han d'estar sota la vigilància especial d'un metge.

82.4. El servei mèdic o psiquiàtric dels centres penitenciaris ha d'assegurar el tractament psiquiàtric de tots els altres reclusos que necessitin aquest tipus de tractament.

83. Convé que es prenguin disposicions, d'acord amb els organismes competents, per tal que, en cas necessari, es continuï el tractament psiquiàtric després de l'alliberament i s'asseguri una assistència social postpenitenciària de caràcter psiquiàtric.

*C. Persones detingudes o en presó preventiva*³⁶

84.1. D'acord amb les disposicions següents, són anomenats preventius les persones detingudes o empresonades que els és imputada una infracció a la llei penal, detingudes en un local de policia o a la presó, però que encara no han estat jutjades.

84.2. El preventiu ha de gaudir d'una presumpció d'innocència i ha de ser tractat en conseqüència.

84.3. Sens perjudici de les disposicions legals relatives a la protecció de la llibertat individual o de les que fixin el procediment que cal seguir respecte als preventius, aquests últims han de gaudir d'un règim especial els punts essencials dels quals els determinen les regles que figuren tot seguit.

85.1. Els preventius han de ser mantinguts separats dels reclusos condemnats.

85.2. Els joves preventius han de ser mantinguts separats dels adults. En principi, han de ser detinguts en centres diferents.

86. Els preventius han de dormir en cel·les individuals, llevat dels diversos usos locals a causa del clima.

87. Dintre dels límits compatibles amb el bon ordre del centre, els preventius poden, si ho desitgen, alimentar-se pel seu compte, tot procurant-se aliments de l'exterior per conducte de l'administració, de la seva família o dels seus amics. En el cas contrari, l'Administració ha de subministrar l'alimentació.

88.1. S'ha d'autoritzar el preventiu a usar les seves pròpies peces de roba personals sempre que estiguin netes i que siguin decoroses.

88.2. Si porta l'uniforme del centre aquest ha de ser diferent de l'uniforme dels condemnats.

89. Cal oferir sempre al preventiu la possibilitat de treballar, però no hi ha de ser requerit. Si treballa, cal que sigui remunerat.³⁷

36. Vegeu l'article 24 de la CE i els articles 1, 5, 8 i 16 de la LOGP.

37. Vegeu l'article 29.2 de la LOGP.

90. S'ha d'autoritzar el preventiu perquè es procuri, a compte d'ell o d'un tercer, llibres, diaris, material necessari per escriure, i també altres mitjans d'ocupació, dintre dels límits compatibles amb l'interès de l'Administració de justícia, la seguretat i el bon ordre del centre.

91. S'ha de permetre que el preventiu sigui visitat i atès pel seu propi metge o el seu dentista, si la seva petició és raonable i està en condicions de sufragar-ne les despeses.

92. Un preventiu ha de poder informar immediatament la seva família de la seva detenció i se li han de concedir totes les facilitats raonables per comunicar-se amb la seva família i els seus amics i per rebre la visita d'aquestes persones; amb l'única reserva de les restriccions i de la vigilància necessària en interès de l'Administració de justícia, de la seguretat i del bon ordre del centre.

93. El preventiu ha d'estar autoritzat a demanar la designació d'un defensor d'ofici quan aquesta assistència estigui així establerta, i a rebre visites del seu advocat, sobre la seva defensa. Pot preparar i donar a l'advocat instruccions confidencials. Per a això, se li ha de proporcionar, si ho desitja, material d'escriure. Durant les entrevistes amb el seu advocat, pot ser vigilat visualment, però la conversa no ha de ser escoltada per cap funcionari de la policia o del centre penitenciari.

D. Sentenciats per deutes o a presó civil³⁸

94. En els països on la legislació disposa la presó per deutes o d'altres formes de presó disposades per decisió judicial com a conseqüència d'un procediment no penal, els així sentenciats no han de ser sotmesos a restriccions més grans ni tractats amb severitat que la necessària per a la seguretat i el manteniment de l'ordre. El tracte que se'ls doni no ha de ser en cap cas més sever que el que correspongui als preventius, llevat, tanmateix, de l'obligació eventual de treballar.

E. Reclusos, detinguts o empresonats sense que hi hagi càrrecs en contra d'ells

95. Sens perjudici de les disposicions de l'article 9 del Pacte internacional dels drets civils i polítics, les persones detingudes o empresonades sense que hi hagi càrrecs en contra d'ells gaudeixen de la mateixa protecció que estableixen la part I i la secció C de la part II. Així mateix, són aplicables les disposicions pertinents de la secció A de la part II quan aquesta aplicació pugui redundar en benefici d'aquest grup especial de persones sota custòdia, sempre que no s'adoptin mesures que impliquin que la reeducació o la rehabilitació fan referència a persones no condemnades per un delictes penal.

38. Vegeu l'article 25.3 CE.